

Wskazówki dla uczniów, jak przygotować projekt własny pt. „Życzliwość w sieci”

Jak wyjściowo rozumiana jest mowa nienawiści?

Mowa nienawistna wedle Macieja Kulika to mowa, która „powoduje niesprawiedliwą krzywdę, która podważa godność tej osoby, do której jest skierowana, poprzez ocenianie owej osoby na podstawie pewnej nieistotnej cechy z perspektywy moralnej oceny jej działań”¹. Cechy moralnie nieistotne dla oceny działań danej osoby to m.in. jej rasa, pochodzenie, ale także inne właściwości, za które dana osoba nie ponosi odpowiedzialności moralnej, tzn. takie, które nie mogą być podstawą oceny moralnej jej działań, ponieważ nie ma ona na nie wpływu. Mowa nienawiści co do istoty nie musi być wypowiedzią zawierającą silne emocje takie jak złość, jak można byłoby przypuścić na pierwszy rzut oka. Mowa nienawiści wedle Kulika to akt woli ukierunkowany na *niesprawiedliwe* wyrządzenie drugiemu *zła*. A to można zrobić także bez większych emocji.

Jak rozumiemy wyjściowo życzliwość?

W moralnej kontrze do działań nienawistnych stają działania życzliwe. Arystoteles w klasycznym i jednym z najważniejszych w naszej kulturze dzieł etycznych, tj. w *Etyce Nikomachejskiej* definiuje życzliwego jako tego, który dobrze życzy drugiej osobie i to ze względu na nią samą (por. *Etyka Nikomachejska*, ks. VIII, rozdz. 2; ks. IX, rozdz. 5). To, co dobre dla innych, oprócz dóbr zewnętrznych i pomyślności, to także to, co w nich doskonałe moralnie. Stąd życzenie pewnej osobie dobrze oznacza, w pewnym uproszczeniu, też życzenie doskonałości moralnej tej osobie (zakładamy tutaj, że choć trudne, to jest możliwe adekwatne poznanie tego, co dobre dla innej osoby, i że owo rozpoznanie nie powinno być podstawą aroganckiego moralizowania). Życzliwość tak rozumiana jest warunkiem koniecznym przyjaźni, choć sama przyjaźnią nie jest – już choćby z tego powodu, że można być życzliwym dla nieznanej nam osoby, niemniej z nieznanym trudno byłoby się przyjaźnić (Arystoteles, *Etyka Nikomachejska*, ks. IX, rozdz. 5). Podobnie jak mowa nienawiści nie jest w istocie mową pod wpływem silnych negatywnych emocji, tak też istota życzliwego nastawienia nie polega na łagodnym, miłym i ciepłym nastawieniu. Bycie miłym może towarzyszyć życzliwości i tak często bywa, niemniej życzliwość jako taka nie może zostać do niego zredukowana. Życzliwość, połączona z innymi doskonałościami charakteru, tj. sprawiedliwością i mądrością praktyczną, w stosunku do przyjaciela, który dopuścił się niesprawiedliwości, może wymagać zwrócenia mu uwagi, niezależnie od tego, że mogłoby to być dla niego, jak i dla upominającego, niemiłe.

¹ Kulik M., “Hatred as an Act of Will. An Aristotelian-Thomistic Grounding for a Definition of Hateful Speech”, *Studia Gilsoniana* 15, nr 1 (2026), s. 178. <https://doi.org/10.26385/SG.150107>.

Na czym polega zadanie uczniów?

Zadaniem uczniów w przygotowaniu projektów jest promocja życzliwości. Ujęcie życzliwości przez Arystotelesa może być punktem wyjścia, choć nie musi być punktem dojścia. Spośród przedstawionych projektów 10 zostanie wybranych i przedstawionych podczas wystawy „Życzliwość w sieci”.

Przykładowe formy projektów uczniowskich

Format prac jest **dowolny**. Przykładowe formy projektów podajemy poniżej.

- (1) Infografika przedstawiająca proces życzliwej analizy informacji z sieci lub ilustrująca dylemat moralny oraz próbę życzliwej analizy/spojrzenia na ten dylemat.
- (2) Komiks lub krótka ruchoma ilustracja narracyjna, opowiadająca np. historię o konsekwencjach mowy nienawiści i zestawiająca ją z mową życzliwą.
- (3) Plakaty lub memy (lub inne formy wizualne) z ważnymi przesłaniami dotyczącymi sprawiedliwości, prawdomówności i życzliwości w sieci.
- (4) Nagranie ekranu z rozmowy z LLM-em analizującej przypadki mowy nienawistnej. Rozmowa powinna opierać się na źródłach, np. tekście *Etyki Nikomachejskiej* Arystotelesa lub artykule Macieja Kulika (artykuł jest dostępny w otwartym dostępie: http://gilsonsociety.com/files/175-201_Kulik.pdf).
- (5) Nagranie rozmowy głosowej z LLM-em, sesja audio z LLM-em, gdzie LLM występuje jako sokratejski asystent, tzn. nie odpowiada na pytania użytkownika, nie podaje listy gotowych rozwiązań, tylko zadaje mu trudne pytania w stylu Sokratesa.
- (6) Nagranie ekranu z rozmowy lub rozmowy głosowej z LLM-em, takiej, która byłaby życzliwą formą wcześniejszej, faktycznej, realnej i zanonimizowanej konwersacji w sieci, w której pojawiły się nienawistne treści – zastępujemy elementy nienawistne elementami życzliwymi i pokazujemy, co się zmieniło i jakie to ma znaczenie.
- (7) Nagranie ekranu z rozmowy lub rozmowy głosowej z LLM-em, której przedmiotem jest sposób reakcji na realny, konkretny przykład mowy nienawiści: np. czy i jak zareagować, czy i jak wesprzeć osobę atakowaną, jak bardzo stanowczo się sprzeciwiać, czy milczeć?
- (8) Film lub short do 60 sekund, który mógłby się pojawić na YT lub TikToku, podejmujący tematykę życzliwości w sieci (najlepiej nie ogólnie, tylko na konkretnych przykładach, zob. np. efekt Batmana i jego wpływ na życzliwość²).
- (9) Nagranie (lub plakat/drzewo decyzyjne) ukazujące powstanie (przy asyście LLM-a) struktury decyzyjnej w związku z życzliwą analizą konkretnego przypadku mowy nienawistnej: czy powinienem się sprzeciwić?, czy powinienem milczeć?, co powinienem zrobić, jeśli przyjmę za wzór *Etykę Nikomachejską* Arystotelesa, a co, jeśli wzorem będzie etyka Kanta?, itd.
- (10) Nagranie ekranu rozmowy lub rozmowy głosowej z LLM-em dotyczącej życzliwej interpretacji i konstruktywnej krytyki. Wybór tezy etycznej lub oceny moralnej, z którą

² Zob. <https://www.nature.com/articles/s44184-025-00171-5>.

się nie zgadzamy, a następnie przedstawienie – przy asyście LLMa jako sokratejskiego asystenta – trzech różnych, ale życzliwych i uzasadnionych interpretacji tej tezy, a następnie jej konstruktywna krytyka wraz z uzasadnieniem.

- (11) Udokumentowana w dowolnej formie praktyka życzliwego działania w sieci wraz z uzasadnieniem, dlaczego praktyka ta została uznana za życzliwą (np. w ujęciu Arystotelesa).
- (12) Przedstawienie w dowolnej formie wzorca postępowania życzliwego w sieci, tj. realnego przykładu, który mógłby służyć do naśladowania. Uzasadnienie, dlaczego może ów wzorec służyć do naśladowania.
- (13) Mem będący „moralnym przypomnieniem”³, tj. wezwaniem do bycia życzliwym w sieci. Nie powinno to być upomnienie, tylko pewien sygnał, który może wzbudzić refleksję nad życzliwością, albo nawet zmotywować do życzliwego, aktywnego działania.
- (14) Plakat, mem lub inny format wizualny pokazujący, że potakiwanie z uśmiechem, empatyczna pobłażliwość, czy miłe obycie może być tylko pozorną życzliwością, pozornym życzeniem komuś dobra dla niego samego.

Zauważmy, że idea projektu uczniowskiego nie polega na prostym i zbanalizowanym zawołaniu do tego, aby być w sieci miłym, czy nadmiernie empatycznym. Projekty mają dotyczyć spraw trudnych, nieoczywistych i takich, w których życzliwość polega na życzeniu drugiej osobie jej własnego dobra, też i w tych przypadkach, gdy to życzenie jest zobowiązaniem dla nas do stawiania granic, sprzeciwu, krytyki i jasnego wysłowienia – w uzasadnionych przypadkach – sprawiedliwej i życzliwej oceny. Projekt uczniów nie ma też za zadanie promowania górnolotnych haseł moralnych, powinien raczej inspirować i – o ile to możliwe – motywować do podejmowania refleksji nad życzliwością i mową nienawistną, w szczególności autorefleksji, a także do praktykowania na co dzień życzliwości w sieci.

Oświadczenie o ewentualnym wykorzystaniu narzędzi sztucznej inteligencji

Wszelkie wykorzystanie LLM-ów i narzędzi SI, o ile miało miejsce, powinno być transparentnie sprawozdane w osobnym oświadczeniu wraz ze szczegółowym uzasadnieniem, do czego te narzędzia służyły (wraz z ich wskazaniem), jak zostały wykorzystane, jakie środki kontroli jakości zostały przyjęte, co zostało skorygowane, oraz na jakiej podstawie uznano tego typu wykorzystanie za uzasadnione. Uzasadnienie to, a tym bardziej jego warstwa problematyczna, czy budząca wątpliwości, o ile takie występują, może stać się częścią samego projektu.

³ Moralne przypomnienia to jedna z technik ćwiczących doskonałość charakteru. Zob. jak w programie nauczania *Oxford Global Leadership Initiative* prowadzonym na Uniwersytecie Oxfordzkim wykorzystano tę oraz inne techniki kształtujące charakter: Lamb, Michael, Jonathan Brant, and Edward Brooks, “Seven Strategies for Cultivating Virtue in the University”, w: Jonathan Brant, Michael Lamb, and Edward Brooks (red.), *Cultivating Virtue in the University* (New York, 2022), <https://doi.org/10.1093/oso/9780197599075.003.0007>.